

Alle tiders Nordsjælland

MUSEUM NORDSJÆLLANDS
ÅRBOG 2018

Nazisterne i Hørsholm

AF MOGENS SANDER HANSEN

Et af de huse i Hørsholm-området, hvor der blev flaget i maj 1945, endda med både Dannebrog, det amerikanske "Stars and Stripes" og det engelske "Union Jack". Huset ligger på Bukkeballevj 25b.

Besættelsestiden 1940-45 var en bevæget tid, hvor modsætningerne blev skærpet. Efter befrielsen blev Hørsholm og især Usserød Sygehus beskyldt for at være lidt af en nazirede, men var det rigtigt? Nazistpartiets stemmetal og medlemmer og deres forhold er undersøgt og sammenlignet med nabokommunerne og med en tidligere undersøgelse for hele landet. Flere ledende personer i partiet kom fra Hørsholm-området og blev senere dømt for det. Her er kun anført navne på personer, der allerede er omtalt i andre artikler og bøger.

De danske nazister

De to største begivenheder i nyere dansk historie er nok den tyske besættelse i 1940 og befrielsen i maj 1945. Befrielsen var vel den glædeligste begivenhed overhovedet, men dog ikke for alle. Hørsholm Avis skrev således den 12. maj 1945: "Vi har faaet Anmodning om at paatale den meget mangelfulde Flagning, der fandt Sted navnlig fra de store Strandvejsvillaer", og "at Flagstængerne mange Steder stod tomme paa Danmarks Frihedsdag og de efterfølgende festlige Dage, hvor Flage-ne ellers vajede overalt". Men hvem var det, der ikke flagede, og hvor mange var de?

Det var selvfølgelig de danske nazister og andre, der havde samarbejdet med den tyske besættelsesmagt, og som nu kunne imødesee anklage og måske dom for landsskadelig virksomhed eller ligefrem landsforræderi. Det er blevet sagt, at Danmark måske var det land i Europa, hvor der var flest nazistpartier og færrest nazister. Der er registreret 29 nazistpartier, men DNSAP, Danmarks National-Socialistiske Arbejder Parti, var det eneste, der havde nogen betydning i praksis, bortset fra et tysk nazistparti i Sønderjylland. Det var det eneste, der kom i Folketinget, og det håbede endog at få overdraget regeringsmagten med tysk hjælp under besættelsen.

DNSAP blev stiftet i 1930 som en efterligning af det tyske nazistparti og definitivt opløst i 1945, da

krigen sluttede med tysk nederlag. Det deltog i de tre folketingsvalg 1935, 1939 og 1943, men fik aldrig mere end ca. 2 % af stemmerne på landsplan, det vil sige 30-40.000 stemmer.

Ved folketingsvalget i 1943, hvor partiet fik sit største stemmetal, stemte 3,2 % af vælgerne i Hørsholm Kommune på DNSAP. Det lyder ikke af meget, men det var 1½ gang mere end gennemsnittet for hele landet og det næsthøjeste i Frederiksborg Amt. I nabokommunerne var stemmeandelen væsentligt lavere, 2,64 % i Søllerød og 2,21 % i både Birkerød og Karlebo, mens enkelte kommuner vest for København lå højere. Partiet deltog også i folketingsvalgene 1935 og 1939, og her lå Hørsholm som nr. 3 og 4 af de i alt 47 kommuner i Frederiksborg Amt, og ved alle tre valg lå dets andel af stemmerne i Hørsholm over gennemsnittet.

Medlemmerne i nazistpartiet

Vælgerens gunst kan være flygtig, men hvis man ser på DNSAPs medlemstal, som må formodes at udtrykke et mere varigt tilhørsforhold, er billedet

det samme: nazisterne stod relativt stærkt i Hørsholm. Lige fra begyndelsen var nazisterne i opposition til næsten alle andre politiske partier, og de blev ofte ugleset af befolkningen, men hvem var de, og hvorfor blev de nazister?

Forskeren Malene Djursaa har udført en detaljeret undersøgelse af DNSAPs medlemmer og deres forhold baseret på en stikprøve på 10 % af de bevarede indmeldelser med videre. Til sammenligning har denne artikels forfatter undersøgt Bovrup-bogen, der er en trykt afskrift af DNSAPs medlemskartotek, som blev fundet på partiets kontor i Bovrup i 1945, deraf navnet. Den er behæftet med en del usikkerhed især for de tidlige år, men er nok den bedste af de lettere tilgængelige kilder. Her er anført navn, adresse, erhverv, fødselsdato og indmeldelsesdato for ca. 23.000 personer. Der findes også en afskrift, der kun omfatter Nordsjælland, men den er praktisk taget identisk med Bovrup-bogen.

Djursaa fandt, at partiet i hele dets levetid havde ca. 39.000 medlemmer svarende til ca. 1 % af hele befolkningen i 1940. Den geografiske fordeling var meget ujævn og svingede mellem 2,48 % og 0,30 % i de daværende amter. Frederiksborg Amt havde 1,25 % medlemmer, hvilket var den tredjestørste andel, hvis man ser bort fra de sønderjydske amter, der på mange måder indtog en særstilling.

Baseret på Bovrup-bogen og folketallene for 1940 fandt nærværende forfatter følgende tal for Hørsholm-området det vil sige Hørsholm Kommune inkl. Usserød, der blev indlemmet i 1938. Hele Hørsholm-området havde 1,41 % medlemmer, heraf Usserød 1,58 %, Hørsholm 1,55 % og Rungsted inkl. Vallerød-Pennehave 1,16 %. I nabokommunerne Birkerød (ekskl. Usserød med videre) og

Tilskuere til DNSAPs store cykeldemonstration i København den 2. juli 1940. I midten med kasket ses overlæge Hindborg og bag ham til højre skimtes Frits Clausen, begge med højre arm hævet til nazihilsen. Rigsarkivet.

Søllerød var de tilsvarende tal 0,83 % og 0,85 %, mens Karlebo Kommune kun havde 14 medlemmer det vil sige 0,58 % af befolkningen. DNSAP stod således langt stærkere i Hørsholm-området end i nabokommunerne og i landet som helhed.

Djursaa peger på to mulige forklaringer på de store geografiske forskelle, dels en såkaldt "naboskabsrekruttering" og dels indsatsen fra nogle få særligt engagerede personer, lidt i lighed med vore dages "ildsjæle". De virker begge sandsynlige for Usserøds vedkommende, hvor over halvdelen af de 1933-34 indmeldte boede indenfor en radius af 2-300 meter. Flere af disse tidlige medlemmer annoncerede i partiets blad, fik tillidshverv og holdt taler ved partiets møder. Mindst to af dem blev senere betegnet som "meget ivrige".

Indmeldelserne i DNSAP var meget ulige fordelt på de enkelte år, således som det fremgår af tabellen over indmeldelser pr. år som % af det totale tal.

Forløbet var generelt, at antallet af indmeldelser begyndte småt i de første år, men voksede i 1934-35 for så at falde lidt i de følgende år og stige me-

get stærkt i 1940. Derefter faldt det langsomt i 1941-42 og stærkt i 1943-45. Hørsholm adskilte sig både fra hele landet og fra nabokommunerne på flere punkter. Den første stigning var meget stor i Hørsholm i 1934 og til dels i 1935, men også i 1937-38 var tallet højere end hos de andre. I 1940 svarede tallet nogenlunde til gennemsnittet for hele landet, mens det var lavere i de følgende år. I Birkerød og Søllerød var næsten alle tallene lavere end de tilsvarende tal for hele landet, men meget højere i 1940. Det generelle forløb skyldtes nok, at det nye parti fik en vis tilgang af medlemmer på grund af nyhedens interesse, og at denne tilgang aftog i takt med, at de mest interesserede havde meldt sig ind.

Alle områderne havde således langt de fleste indmeldelser i 1940 og næstflest i 1941, hvor tyskerne så ud til at vinde krigen. Der var imidlertid store variationer i antallet af indmeldelser pr. måned i 1940, som vist i tabellen.

En del af disse variationer kan selvfølgelig skyldes lokale forhold, men det er nærliggende at sam-

Indmeldelser i DNSAP pr. år som % af alle indmeldelser i området

År	1931-33	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944-45
%Djur	3	6	7	2	3	5	5	25	21	18	5	2
%Hør	2	19	8	2	9	9	2	26	15	6	0	0
%Bir	0	0	2	4	2	4	4	44	19	12	8	2
%Søl	3	3	2	1	0	6	3	41	26	8	5	3

Djur = hele landet; Hør = Hørsholm-området; Bir= Birkerød Kommune; Søl = Søllerød Kommune.

Indmeldelser i DNSAP pr. måned som % af alle indmeldelser i året 1940

	jan.	feb.	marts	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
%Djur	<3	<3	<3	<3	<3	7	13	12	13	19	15	10
%Hør	0	0	0	0	7	27	7	19	0	15	12	12
%Bir	9	0	0	0	4	9	0	4	4	61	0	9
%Søl	0	2	7	2	7	11	0	11	5	30	14	11

Djur = hele landet; Hør = Hørsholm-området; Bir= Birkerød Kommune; Søl = Søllerød Kommune.

menholde dem med nogle af de samtidige begivenheder, så som at tyskerne besejrede Frankrig i maj, hvor det så ud til, at de ville vinde krigen, at Quisling dannede en nazistisk regering i Norge i september, og at DNSAP planlagde at få magten i Danmark ved et kup i november. Det er nok rimeligt at antage en hel del opportuniste bag de mange indmeldelser i 1940.

Medlemmernes køn, alder og erhverv

I Hørsholm-området fandtes 102 medlemmer i alt, heraf 16 kvinder (16 %), hvoraf langt de fleste var fruer det vil sige hustruer til medlemmer. Det er noget mindre end Djursaa's tal for hele landet (21 %) og kun ca. halvdelen af tallene i nabokommunerne Birkerød (37 %) og Søllerød (30 %). Det kan hænge sammen med, at der generelt blev meldt flere kvinder ind i 1940 og senere, og at Hørsholm havde forholdsvis mange indmeldelser i de tidlige år, hvor andelen af kvinder var lavere. Den højere andel af kvinder i Birkerød skyldtes især indmeldelser efter 1940 af blandt andet servitricer ansat ved Schalburg-skolen på Høveltegård.

Djursaa har undersøgt medlemmernes alder ved indmeldelsen og fundet, at de generelt var noget yngre end befolkningen som helhed til og med ca. 35 år. Det samme ses for Hørsholm-området, og her bemærker man især, at de fleste indmeldelser var i aldersgrupperne 20-24 år og 30-34 år, og at der også var ret mange i gruppen 40-44 år.

Erhvervsbetegnelserne i Bovrup-bogen er noget upræcise, og tallene for de enkelte kommuner er meget små, men man kan dog udlede nogle indikationer. Djursaa fandt påfaldende mange gartnere blandt medlemmerne i Hørsholm, men også i Frederiksborg Amt og på Fyn. Her udgjorde gartnerne en større del af befolkningen end normalt, og over-

repræsentationen blev forklaret med den førnævnte "naboskabsrekruttering". I Frederiksborg Amt var der 11,8 % gartnere blandt DNSAPs medlemmer mod forventet 4 %, i Birkerød-området var der knap 10 % og i Hørsholm-området 18 %.

Håndværksmestre var overrepræsenteret i Hørsholm både i forhold til Djursaa's medlemstal og i forhold til deres andel af hele befolkningen. Arbejdere var lidt underrepræsenteret, mens bagersvende var overrepræsenteret. Djursaa har især undersøgt en eventuel overrepræsentation i truede erhverv det vil sige erhverv i talmæssig tilbagegang, men ikke fundet nogen sammenhæng. I Hørsholm var nogle af håndværksmestrene fra truede erhverv overrepræsenteret ligesom bagerne, mens andre truede erhverv var underrepræsenteret, så "naboskabsrekruttering" har nok været en langt væsentligere faktor. Hvis man ser på de såkaldte statuskategorier, var der flere selvstændige og lidt færre funktionærer i Hørsholm end i Nordsjælland som helhed.

En nærmere analyse af tallene viser, at over halvdelen af de mange indmeldelser i 1934 kom fra Usserød, mens næsten halvdelen af indmeldelserne i 1937-38 kom fra Rungsted. Partiet holdt møder i Birkerød og Holte i 1932, men åbenbart ikke i Hørsholm før 1934, så de mest nærliggende forklaringer er nok igen "naboskabsrekruttering" og særligt fremtrædende eller aktive medlemmer.

Ligesom sit tyske forbillede havde DNSAP også en SA-afdeling, der holdt vagt ved møderne, sloges med tilsvarende afdelinger fra de andre partier og søgte at fremme sagen ved forskellige provokationer. I Tyskland stod bogstaverne SA for "Sturm-Abteilung", mens de i Danmark betød "Sports-Afdeling". Afdelingen i Hørsholm fik rosende omtale i partiets presse, hvor den blev omtalt som "Rungsted-Hørsholm Storm", idet "Stormførereren" boede i

Titelbladet på en lille bog om den tyske "Kriegsmarine", der blev fundet i det såkaldte SA-hus i Rungsted, hvor DNSAP's sysselledelse havde kontor, og hvor "Hørsholm Storm" holdt møder.

Rungsted. Afdelingen deltog således i et møde i Holte i 1934, der blev aflyst efter kampe med "marxisterne". Den arrangerede også cykelmarcher med vimpler i omegnen, og den deltog i partiets store cyklistdemonstration i København 2. juli 1940, hvor ca. 150 deltagere blev anholdt og idømt 14-40 dages hæfte.

Nogle ledende medlemmer

Hørsholm-området indtog på mange måder en fremtrædende stilling indenfor DNSAP blandt andet ved at levere kandidater til valgene og ledere til partiet. Hørsholm blev endda beæret med et besøg af føreren Frits Clausen i januar 1942, hvor han holdt "en stor historisk tale" ifølge partiets dagblad "Fædrelandet". Ved de tre folketingsvalg var der tre Rung-

sted-borgere blandt partiets syv kandidater i Frederiksborg Amt, ved amtsrådsvalget i 1935 var en af de tre kandidater fra Hørsholm, og ved landstingsvalget i 1939 var tre fra Rungsted og en fra Isterød af i alt fem kandidater i Fredensborg-kredsen. Mere end halvdelen af partiets kandidater i kredsen kom således fra Hørsholm-afdelingen, og den kunne endda også levere en kandidat til Bornholm i 1935.

Fra 1936 lod DNSAP Danmark opdele i sysler med hver sin partileder ligesom Gau'erne i Tyskland. Frederiksborg Amt blev til Middel Syssele, og i partiets store tid 1939-43 kom begge lederne fra Rungsted, og sysselkontoret lå derfor her. Herredslederen og en af syslets to afdelingsledere kom fra Usserød, og dets fire gruppeledere fra Birkerød, Bløvstrød, Nivå og Rungsted.

Personalet på Usse-rød Sygehus 1924-27. I midten af forreste række ses overlæge Hindborg.

En af partiets folketingskandidater var Charles E. Hindborg (1886-1974), der var overlæge ved Usse-rød Sygehus fra 1928 til 1945. Han havde en tysk mor og var nok vokset op med et positivt forhold til Tyskland. Han meldte sig ind i DNSAP i oktober 1938, ikke i den første store bølge, men i den anden lidt mindre. En mand i hans position var selvfølgelig et aktiv for partiet, og allerede i 1939 blev han opstillet til landstingsvalget. Han skrev selv i 1943 i pjecen "Hvorfor - DNSAP?":

"National-Socialismen er for mig en Livsanskuelse, og ikke et politisk System. National-Socialismen vil have Kraft til at genoplive de ideelle, nu slum-

rende Kræfter i vort Folkelegeme og skabe et sundt Folk, hvor Raceproblem, Ernærings- og Erhvervs-spørgsmaal, Legemskultur og Boligspørgsmaal vil blive løst".

Han var på studierejse til Berlin i september 1940 og var formentlig udset til at være sundhedsminister i den regering, som partiet håbede på at kunne danne med tysk støtte. I februar 1941 blev han landsleder for folkesundhed og raceforskning og fik kontor i partiets hovedkvarter i København. Samtidig blev han medlem af storrådet og leder af et nyt slægtskontor, der skulle udstede de såkaldte "arier-attester". I forbindelse hermed udarbejdede han et kar-

totek over de jødiske slægter i Danmark. Han havde åbenbart et godt forhold til føreren Frits Clausen, der jo også var læge, og i 1943 blev Hindborg suppleant til en nyoprettet partidomstol. Uvist af hvilken årsag brød han med DNSAP i sommeren 1944, men sluttede sig et nyt nazistisk parti Dansk National Samling, hvor han blev medlem af lederrådet. At han fastholdt sin overbevisning til det sidste, ser man af, at han deltog i et stort fællesmøde i Odd-Fellow-palæet 15. marts 1945, hvor en række af de mindre nazistpartier sluttede sig sammen med DNSAP, og hvor han blev medlem af det nye partiråd.

Som læge var Hindborg stærkt interesseret i arvelighedsforskning og foretog mange sterilisationer af "belastede personer". I en samtale med "Fædrelandet" den 20. november 1940 og i en pjese fra 1942 gik han ind for sådanne sterilisationer som "social-humanitære foranstaltninger". Efter krigen blev Hindborg idømt tre års fængsel for at have været med i DNSAPs ledelse, og 1951 flyttede han til Spanien, men vendte tilbage til Danmark nogle år senere.

Hindborgs nazistiske anskuelser smittede af på hans omgivelser. Hans kone var kandidat for partiet ved sognerådsvalget i 1938, og hans datter var leder i partiets ungdomsorganisation NSU. I 1944 blev hun gift med en dansk SS-mand på Dagmarhus, der var tysk hovedkvarter under besættelsen, og efter krigen flyttede de til Santo Domingo i Caribien. Sygehuset i Usserød blev efter krigen kaldt en "ren nazirede", hvor der blev propageret for nazismen og opbygget en "nazistisk klike". Under hele besættelsen var mindst fire af lægerne og flere sygeplejersker medlemmer af partiet.

En af lægerne var Emil Petersen (1906-55), der blev 1. reservelæge i Usserød 1939 og senere på året medlem af DNSAP. Han var meget aktiv, blev

sysselgruppeleder for propaganda, holdt foredrag og skrev artikler til "Fædrelandet". I foråret 1942 meldte han sig som læge til SS og gjorde tjeneste ved et lazaret i Krakow i Polen. Her blev der udført forsøg med jøder fra ghettoen og fanger fra en nærliggende arbejdslejr, som han måske var involveret i. I 1943 kom han tilbage til København og arbejdede for SS's forsorgskontor. Her hjalp han også en tysk SS-læge med materiale i forbindelse med de berygtede afkølingsforsøg på koncentrationslejr fanger i Dachau. Vinteren 1943-44 var han sammen med Frits Clausen på et lazaret i Minsk, hvor hans opgave antagelig var at holde øje med Frits Clausen og fremskaffe kompromitterende materiale om ham til SS og den tyske rigsbefuldmægtigede Werner Best, så de kunne få ham afsat som partifører. Senere i 1944 var Petersen læge for Schalburgkorpset, og i 1945 blev han anholdt og interneret. Han har nok haft lidt dårlig samvittighed, for han forsøgte at flygte i en ambulance. I 1947 blev han idømt et år og otte måneders fængsel for at have meldt sig til SS. Da der senere fremkom mere belastende materiale om hans virksomhed, og han skulle afhøres herom, var han rejst til Brasilien, hvor han blev læge ved et sygehus.

En anden partileder fra Hørsholm-området var landsretssagfører Ejler Pontoppidan (1894-1945), der var sysselleder i Frederiksborg Amt. Han deltog som frivillig i den finske borgerkrig i 1918, hvor han, efter eget udsagn, kom til at hade kommunismen og ville arbejde på at komme den til livs. Han blev medlem af DNSAP i maj 1938, men har nok haft sympati for partiet noget tidligere, for allerede i 1934 var han forsvarer for en af dets stiftere, Carlis Hansen. Han var kandidat til Folketinget ved valget den 3. april 1939, men allerede dagen efter, den 4. april, blev han idømt otte måneders fængsel og frakendt sin

Villa "Strandbjerg" på Strandvejen i Rungsted hvor det tyske hemmelige politi Gestapo havde en afdeling 1944-45.

sagførerbestalling for at have spioneret for Tyskland. Han havde nemlig indsamlet og videregivet oplysninger om tyske flygtninge i Danmark. Han havde også ydet Frits Clausen juridisk bistand og havde åbenbart stadig dennes tillid, for han blev udnævnt til sysselleder i november 1939, da han blev løsladt. Han forlod partiet i 1941 sammen med flere andre ledere i protest mod brødrene Brylids voksende indflydelse og stiftede Den Danske Front, hvis blad han

redigerede. Senere arbejdede han for det tyske gesandtskab, og i marts 1945 blev han skudt af modstandsfolk, der var brudt ind på hans kontor.

Den næste sysselleder blev Svend Ejner Berthelsen (1889-1968), overingeniør og senere teknisk direktør i A/S Jacob Holm & Sønner. Han var sikkert en dygtig tekniker og havde flere patenter, men blev afskediget i 1941 på grund af sit medlemskab i DNSAP. Det fik ham til at true med at søge tyskerne hjælp. Senere var han direktør i Skævinge Hør-Skætterri, der blev saboteret af BOPA i 1943, og 1941 var han medstifter og formand for bestyrelsen i A/S Dator, der skulle overtage agenturer for tyske firmaer fra jøder og samtidig fremskaffe et økonomisk overskud til DNSAP. I 1946 blev han idømt 2½ års fængsel og flyttede senere til Marokko, hvor han døde.

Berthelsens anskuelser bredte sig også til familien. Hans kone var kandidat ved sognerådvalget i 1938, og hans søn Poul var leder i NSU (National-Socialistisk Ungdom) og senere frivillig i krigen på østfronten. Da han kom hjem, blev han medlem af den mest berygtede tysk-danske terrorgruppe, Peter-gruppen eller Brøndum-banden. Her blev han likvideret af den kendte modstandsmand "Citronen" i maj 1944. Poul var forlovet med en datter af områdeføreren for SA i Blovstrød, hvis kone var formand for den lokale kvindegruppe. Da datteren hørte om sin forlovedes død, begik hun selvmord med piller, som hun fik af lægen Emil Petersen fra Usserød Sygehus.

I lighed med Hindborg var der mange andre medlemmer, der betragtede nazismen som en livsanskuelse snarere end bare et parti. Det viste sig blandt andet ved, at de holdt fast ved deres overbevisning også efter nederlaget i 1945 og ved, at både deres hustruer og større børn var aktive i par-

tiet. Et eksempel er en håndværkerfamilie i Usse-rød, hvor både faren, sønnen og deres koner var medlemmer og desuden stillere for partiet. En anden håndværker med flere tillidshverv i partiet havde også sin kone og søn som medlemmer. I en tredje familie var både mand, kone og søn og også mandens familie i København partimedlemmer, og måske fik de også naboen søn med i NSU og senere i Frikorps Danmark, hvor han faldt på østfronten. Familien flyttede senere til Frøslev-lejren, hvor den var under tysk beskyttelse i de såkaldte "stikkerbarakker" eller "stikkerly".

Nazisternes hårde kerne

En del af DNSAPs medlemmer lagde ikke deres aktivitet i partiet, men hos den tyske besættelsesmagt. Sysselleder Berthelsens søn er allerede nævnt, og et andet eksempel er Arvid Waltenstrøm, der var kontorist i skattevæsenet og boede i Rungsted som genbo til overlæge Hindborg. Han var den første i området, der meldte sig ind i partiet efter 9/4-1940, så han har nok følt, at fremtiden lå her. Allerede i 1941 begyndte han at arbejde for det tyske politi, i begyndelsen med at skrive rapporter om indholdet i de danske aviser, men senere fik han andre og større opgaver. Han var således med til at infiltrere kredsen omkring det illegale blad "De Frie Danske", hvilket førte til, at omkring halvdelen af de involverede blev arresteret eller måtte forlade det illegale arbejde. Derefter deltog han i razziaer, forhør og mishandlinger for at bekæmpe den danske modstand. I december 1943 var han med til en af de første tyske terroraktioner, nemlig det mislykkede attentat på den kendte politiker Ole Bjørn Kraft. I oktober 1944 indledte han tilfældigt den aktion i Jægersborg, der førte til modstandsmanden "Citronen"s død, hvorefter mod-

En af cellerne i villa "Strandbjerg" hvor danske modstandsfolk sad fanget og blev torteret.

standsbevægelsen forgæves søgte at likvidere ham. Han arbejdede blandt andet sammen med den kendte torturbøddel Ib Birkedal Hansen, men han var ikke helt så god til at fremskaffe tilståelser. Efter krigen blev han dødsdømt ved alle tre retsinstanser, men benådet i 1949 og løsladt i 1959.

Viktor Regelov Jensen kom til Hørsholm som bagerstvend i 1931 og meldte sig ind i DNSAP i januar 1934 som en af de første i området. Han meldte sig senere til Frikorps Danmark og deltog i krigen på østfronten, men kom hjem og gik ind i Schalburgkorpset. Her var han aktiv i bekæmpelsen af modstandsbevægelsen og arbejdede i en periode sammen med den berygtede massemander Bothilsen Nielsen fra Brøndum-banden blandt andet om ru-deknusninger og bombeattentater. Han blev kaldt "Bageren" eller "Den onde Bager", og i 1946 blev han krævet idømt dødsstraf, men slap med livsva- rigt fængsel.

Det tyske hemmelige politi Gestapo oprettede i 1944 en afdeling i den store villa "Strandbjerg" på

Biler med modstandsfolk og anholdte nazister på vej gennem folkemængden ved Hørsholm Skole i maj 1945.

Strandvejen i Rungsted. Her ansatte man danskere som tolke, hvor de deltog i afhøring og tortur af danske modstandsfolk. En af dem var særlig berygtet for sin brutalitet og blev forsøgt likvideret af modstandsfolk, da han cyklede hjem ad Rungstedvej i januar 1945. Han blev hårdt såret, men overlevede og blev senere dømt til livsvarigt fængsel og løsladt i 1950'erne. Det var såvidt vides modstandsbevægelsens eneste aktion i Hørsholm-området. Efter krigen blev der krævet dødsstraf for mindst tre af Gestapos tolke i Rungsted, men de fleste fik 12-16 års fængsel.

Retsopgøret efter krigen

Allerede i 1944 begyndte modstandsbevægelsen at udarbejde det såkaldte centralkartotek med navne og adresser på de folk, som man mente skulle

anklages og dømmes for landsskadelig virksomhed efter krigen. Den 5. maj 1945 begyndte man så at internere de personer, der stod i kartoteket. Politiet var blevet opløst i 1944, så de mistænkte blev anholdt af bevæbnede modstandsfolk og kørt bort i åbne lastvogne under offentlig bevågenhed med opmuntrende tilråb til modstandsfolkene og fyråb til de anholdte. De eksisterende fængsler og arresthuse var selvfølgelig helt utilstrækkelige til at rumme de mange personer, og derfor tog man Hørsholm Skole i brug og indrettede sovepladser med halm på gulvet. Der blev interneret mere end 250 personer fra Hørsholm-området og den nærmeste omegn i de første majdage. En stor del blev løsladt efter det første forhør blandt andet ved retten i Hørsholm, mens de lidt mere belastede blev varetægtsfængslet for 14 dage eller mere.

Gymnastiksalen på Hørsholm Skole med halm til de internerede nazister i maj 1945. Nogle af dem huskede halmen længe efter.

Disse begivenheder blev udførligt refereret i pressen. Usseørd Sygehus fik særlig omtale, og her anholdtes overlægen og to andre læger samt over-sygeplejersken og tre andre sygeplejersker. De internerede var trods alt et lille mindretal, og det hele forløb ret fredeligt. Den tidligere sysselleder Berthelsen, der nok ikke flagede, havde søgt tilflugt i en anden villa uden flag, og her måtte modstandsfolkene skaffe sig adgang med håndgranater.

Der er blevet sagt og skrevet meget om retsopgøret efter besættelsen, og det var nok noget tilfældigt. Det blev ikke gjort strafbart at have været medlem af et nazistparti, men kun at have samarbejdet med eller på anden måde hjulpet den tyske besættelsesmagt, herunder at have angivet danskere for illegalt arbejde, det såkaldte stikkeri.

Der har også været talt om, at nazisterne blev

stigmatiseret efter krigen, men i Hørsholm var det ikke værre, end at de fleste af dem blev boende efter krigen. I KTAS's telefonbøger fandtes i Hørsholm-området i alt 15 medlemmer af DNSAP med telefon i 1945, og af dem boede de 11 stadig i området i 1951. Otte af de 15 medlemmer havde egen forretning som håndværksmestre eller handlende og var således særligt sårbare overfor omgivelsernes indstilling og eventuelle modvilje, og her var de seks stadig i området i 1951.

Sammenfattende kan man sige, at nazismen ikke havde mange tilhængere i Hørsholm-området, kun nogle få procent, og den blev aldrig repræsenteret i det daværende sogneråd. DNSAP stod dog stærkere i Hørsholm end i resten af Nordsjælland, men ikke så stærkt som i en del andre steder i landet, og Hørsholm stod relativt stærkt i nazistpartiet. For

Overlæge Hindborg på vej til internering på Hørsholm Skole den 5. maj 1945.

fuldstændighedens skyld bør det nævnes, at der også var en modstandsbevægelse i Hørsholm, men den var af mange grunde ikke særligt aktiv under selve besættelsen og falder uden for denne artikels rammer. I 1946 fastslog retten i Københavns Amts Nordre Birk, at det var lovligt at kalde en familie, hvor mand, kone og to døtre alle var medlemmer af DNSAP, for en nazirede. På den baggrund må man sige, at Hørsholm slet ikke var én stor nazirede, men at der var mange små nazireder i Hørsholm.

Litteratur

- Djursaa, M. 1981: *DNSAP. Danske nazister 1930-45*. Gyldendal, København.
- Fædrelandet*, diverse numre 1939-1945.
- Hørsholm Avis*, diverse numre 1945-46.
- Johannsen, A.C. 2016: *Danske læger under nazismen*. Gyldendal, København.
- Lauridsen, J.T. 2002: *Dansk nazisme 1930-45 - og derefter*. Gyldendal, København.
- National-Socialisten*, diverse numre 1932-1945.
- Pedersen, L.S. 2011: Folkesundheden og Danmark. *Magasin fra det Kgl. Bibliotek*, december 2011, vol. 24, s. 14-28.
- Pedersen, L.S. 2009: Læge uden grænser. *Magasin fra det Kgl. Bibliotek*, december 2009, vol. 22, s. 25-37.

Arkivalier

- Adressekartotek til Centralkartoteket, Politiets Efterretningstjeneste. Rigsarkivet.
- Bovrup-bogen, Politiets Efterretningstjeneste. Rigsarkivet.
- DNSAP-kartoteket i Nordsjælland. Hørsholm Lokalarkiv.
- Folketællinger 1930 og 1940, Danmarks Statistik. Rigsarkivet.